

VÄXTBÄDDAR

Det är svårt att lämna en standardbeskrivning på hur en växtbädd ska se ut då det beror på så många olika faktorer. Här av vi sammanställt de viktigaste sakerna att tänka på.

JORDVOLYM

Stora träd behöver stora växtbäddar, räkna med minst 6–8 m³ jordvolym för ett större träd. Planteras träd i rader vinner du mycket på att ha en sammanhängande jordvolym som träden kan dela på. Då kan jordvolymen per träd minskas något. I för små växtbäddar blir träden stressade av vatten och näringsbrist vilket gör dem mer mottagliga för sjukdomar. Det gör även att de invintrar tidigt och står olövade längre tid på året. Växtbädden bör hellre vara grund och vid än djup och smal.

Det går dock inte att lämna en standardbeskrivning på hur en växtbädd ska se ut. Det beror bland annat på platsens beskaffenhet. Tillgång till plats, naturlig jord samt växternas krav styr växtbäddens utformande. Generellt är dock att större jordvolym nästan alltid ger bättre resultat. Tänk på att i möjligaste mån använda jorden på platsen. Naturlig jord har ett biologiskt liv, ofta en stabil mullhalt och naturlig jordstruktur om den inte är kompakterad. Kompakterad jord bör luckras för att förbättra dräneringen och jordens lufthållande egenskaper.

I andra hand bör naturligt bildad, ditförd matjord med stabil mullhalt användas och i sista hand tillverkad jord som ofta är en torv-sandblandning, ibland med tillsatt lera, dock utan bra struktur.

Mineraljord är den tekniska benämningen för den naturliga jordprofilens alvjord, som i stort sett är fri från mullämnen.

Större jordvolym ger nästan alltid bättre resultat. Planteras träd i rader vinner du mycket på att ha en sammanhängande jordvolym som träden kan dela på. Då kan jordvolymen per träd minskas något. Tänk på att i möjligaste mån använda jorden på platsen.

Dessa jordar har inte sällan en hög mullhalt, ofta bestående av torv som snabbt bryts ner vilket ger stora sättningar.

En mullhalt på 8 viktprocent motsvarar ca 30–40 volymprocent, vilket gör att sättningen kan bli uppåt hälften. Hur fort jorden sätter sig beror på mullens beskaffenhet (torvens humifieringsgrad), men i värsta fall kan endast 1 % av mullen återstå efter 2 år. Lägg inte heller för tjocka lager mullrik jord, max 50 cm. Om inte syre når ner bryts mullen ner genom förruttnelse, vilket skapar metangas som är skadligt för rötterna.

Påför du jord eller har luckrat en packad jord är det viktigt att se till att jorden precis under klumpen (trädet) är stabil och av mineraltyp för att undvika sättningar. Att lägga makadam eller rotkudde under trädklumpen kan hjälpa till att stabilisera trädet. Runt om där rötterna ska breda ut sig är det viktigt att jorden är lucker.

DJUP OCH BREDD

Växtrötterna utvecklar sig i både sid- och djupled men allra mest i sidled. Merparten av ett träds rotsystem återfinns från mellan jordytan och ner till ca 50 cm djup (figur 1). Uppvuxna träd i gräsytor har en rotutbredning i sidled som går långt utanför trädkronans ytterkanter. Därför ska utrymmet i sidled vara väl tilltaget. Sammanhängande växtbäddar är alltid bättre än isolerade växtgropar där växtrötterna har begränsad tillgång till lucker jord i sidled. Det kan även uppstå problem med kvarstående vatten som samlas runt rötterna och som orsakar syrebrist vilket få växter klarar.

Växtbäddens djup ska också avvägas mot hur de befintliga jordförhållandena ser ut på platsen. Om befintlig jord inte har packningsskador eller på annat sätt är olämplig för växtrötterna så kan grunda växtbäddar fungera bra. En fördel med grunda växtbäddar är att sättningar i jorden uteblir efter plantering.

[Figur 1]
Växtrötterna utvecklar sig i både sid- och djupled men allra mest i sidled. Merparten av ett träds rotsystem återfinns från mellan jordytan och ner till ca 50 cm djup.

SKELETTJORD

Skelettjord är en blandning av 2/3 grov makadam (100–120 mm) och 1/3 jord som möjliggör växtbäddar även under lättare belastade ytor. Det är dock mycket viktigt att tänka sig för innan skelettjord används. 10 m³ skelettjord innehåller bara 3 m³ jord, resten är sten. Skelettjorden kan med fördel användas för att "leda ut" rötterna till naturlig jord, tex under cykelbanor och gångvägar.

BUSKAR, HÄCKVÄXTER OCH PERENNER

Buskar och perenners växtbäddar skiljer sig inte så mycket från de för träd. De har dock inte lika stora rotsystem och lika stora krav på jordvolym. För buskplanteringar krävs en bra jordstruktur som gör att buskarna kan etablera sig snabbt och minska ogrässtrycket. Det viktigaste vid anläggning av växtbäddar för perenner är att jorden är fri från rotagräs. Det är också viktigt att ytan ska vara bomberad så att överskottsvatten lätt kan rinna av och inte blir stående i svackor vilket gör att perennerna lätt ruttnar. Tänk även på att jorden ofta sätter sig, särskilt om tillverkad jord med hög mullhalt lagts ut. Risken är då

att perennerna inte följer med i sättningen utan "hamnar ovanpå". Det är en fördel om du kan förbereda växtbädden på hösten och plantera på våren. Då har jorden haft tid att sätta sig under vintern. Plantera gärna perenner eller buskar under träd - det vinner båda på.

JORD AV BRA KVALITET

Jordkvalitet är ytterligare en av länkarna i kedjan av förutsättningar som måste fungera för att växterna ska trivas och utvecklas på platsen. Jorden är liksom växterna ett levande material och mikroorganismerna måste trivas för att jorden ska kunna förse växterna med syre, vatten och växtnäring.

Det är även av största betydelse att jorden är ogräsfri och att den finns i tillräcklig mängd. Den ska vara porös så att växtrötterna kan utvecklas och markens biologiska liv kan fungera.

Det finns flera fördelar med att använda naturligt bildad jord vid nyplantering. I den naturliga jorden finns ett värdefullt biologiskt liv och en stabil struktur och mullhalt.

